

Одним із способів для розв'язання даної проблеми є робота щодо розвитку пізнавальних умінь учнів. Творчі здобутки спонукають дітей до творчого мислення. А це є активний процес, який дає учням можливість контролювати інформацію, ставити під сумнів нові ідеї, порівнювати протилежні точки зору, адаптувати та відкривати певні твердження. Отже, творчі завдання мають велике значення для розвитку пізнавальних умінь учнів. Саме творчу дитину можна навчити мислити [3].

Від пізнавальних умінь учнів під час вивчення шкільного курсу фізичної географії залежать результати знань, їх підготовка до роботи в сучасних умовах, до творчої діяльності. Цей факт потребує реалізації методів навчання, спрямованих на підвищення пізнавальної діяльності учнів у оволодінні знаннями, розвитку їх навичок до самоосвіти та його творчого використання в нових життєвих умовах. Через активну творчу діяльність можна досягти міцного засвоєння та усвідомлення навчального матеріалу, розвитку навичок його творчого використання. Активізація пізнавальних умінь учнів є багатоаспектним питанням. Її характерними рисами є підвищення рівня активності та самостійності учнів, незмінно зростаючі працездатність та інтерес учнів до географії. Це можливе завдяки вдосконаленню змісту запропонованого для вивчення матеріалу, подання його в зрозумілішій для учнів формі, де відображається практичне значення явищ та фактів [2].

Ефективність процесу розвитку пізнавальних умінь учнів на уроках географії значною мірою зумовлена методами його реалізації. Оскільки головною метою навчання у школі є формування в учнів навичок брати участь у суспільному житті та впливати на його хід. Тому, поряд із традиційними методами викладання доцільно використовувати новітні, що ґрунтуються на таких засадах:

- формування у процесі навчання цінностей громадського суспільства та позитивного ставлення до них;
- забезпечення взаємозв'язку між методами викладання і практикою через створення мікроклімату у школі, який ґрунтується на принципах співпраці, справедливості, демократичності, дотримання прав людини, шляхом використання творчих завдань;
- поглиблення розвитку взаємозв'язків в умовах навчально-виховного процесу на рівнях “учень – учень”, “учень – учитель”;
- використання активних та інтерактивних методів навчання, що забезпечує залучення учнів до постановки творчих завдань, процесу формування рішень;
- вивчення суперечливих питань за допомогою критичного аналізу різних поглядів, творчого мислення;
- залучення учнів до процесу розв'язання суспільних проблем через зміну особистої поведінки, активної участі у громадському житті на місцевому рівні.

Отже, ефективність формування пізнавальних умінь учнів на уроках географії можлива за умов використання нестандартних форм навчання, творчих завдань, мотивації до фізичної географії, свідомого бажання вчитися, активної самостійної діяльності учнів основної школи.

Використана література:

1. Державна національна програма “Освіта” Україна XXI ст. – К. : Райдуга, 1994. – С. 4.
2. Косоротова Ю. А. Оцінка рівня розуміння учнями творчої задачі в умовах дефіциту часу // Обдарована дитина. – 2001. – № 7. – С. 26-31.
3. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості // Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. члена кореспондента АПН України Н. В. Чепелевої. – К. : Нора-Прінт, 2002. – Випуск 22. – С. 257.
4. Педагогіка / за ред. М. Д. Ярмаченка. – К. : “Вища школа”, 1986. – С. 342.

Аннотація

В современных условиях формирования всесторонне развитой личности требует более целенаправленного воздействия на школьный учебный процесс и усиление учебно-познавательной деятельности. Познавательные умения – это своеобразный фундамент для самоорганизации, саморазвития личности, который определяет место человека в обществе. Именно уровень их сформированности в учащихся определяет креативные способности та расположенность к продуктивной деятельности в будущем.

Annotation

In modern conditions of formation of a fully developed personality requires a deliberate action on the school curriculum and strengthening educational activity. Cognitive skills – a kind of foundation for self-organization. Self-identity that defines man's place in society. As that level of student's formation creative ability and determines the ability of productive activities in the future.

УДК 597.8/9(292.452)(477)

Чепурна Н. П.

ЗЕМНОВОДНІ РАЙОНУ НАВЧАЛЬНО-ПОЛЬОВОЇ ПРАКТИКИ НПЦ “СИНЕВИР”

Вивчення студентами будь якого виду тварин в їх природних умовах існування під час проходження польової практики є першочерговим кроком для подальшої науково-дослідної роботи. Студенти-біологи Інституту природничо-географічної освіти та екології НПУ імені М. П. Драгоманова отримали чудову

можливість проходити навчально-польові практики з зоології, ботаніки на території Національного природного парку "Синевир". Для дослідження нами був обраний клас Amphibia. Не дивлячись на те, що видовий склад амфібій фауни України визначений є багато питань, які потребують подальшого вивчення. Це і питання внутрішньовидової мінливості, міжвидової гібридизації, динаміки чисельності популяцій та інші. Потребують уточнення місця поширення амфібій. В цьому відношенні ця робота є актуальною і допоможе зорієнтуватися студентам в їх науково-дослідній роботі.

Згідно з фізико-географічним районуванням територія проходження польової практики в селищі Колочава Міжгірського району Закарпатської області знаходиться у західній частині Горган. Горганське високогір'я має від 515 до 1719 метрів над рівнем моря. В районі практики висота над рівнем моря біля 530 метрів.

Особливістю рел'єфа є різке вертикальне розчленування, глибокі поперечні долини, гострі гребені та вершини, чисельні відлоги та кам'яні розсипи. Територія практики представлена крутосхилим лісистим середньогір'я. Переважають урочища з крутими схилами. В рослинному покриві переважають смерека та бук. Ґрунти бурі гірсько-лісові, фрагментарно трапляються гірсько-підзолисті Ґрунти. Певну площу займають терасові днища річкової долини річки Теребля, на якій розташовані заплавні луки і приватні садиби.

Види земноводних району польової практики заселяють водойми будь яких типів: річки, озера, струмки, калюжі, канали і просто ями. Ті земноводні, що можна вважати наземними також живуть в найрізноманітніших стаціях: на луках, в лісах, на оброблювальних землях. Безхвості земноводні ховаються під камінням, в норах, дуплах дерев, залазять в льохи і підвали. Серед них є форми. Що пристосувались до риття в землі. Хвостаті земноводні ховаються також під камінням, під колодами, в трухлявих пнях або в гнилих стовбурах дерев, в норах, в прилому листі.

Середньорічна температура повітря становить 4,4°C, максимальна температура повітря у липні становить 31°C, мінімальна у січні – 34°C. Середня температура серпня коливається від 10°C до 16,5°C, січня – у межах – 4-6°C. Останні весняні заморозки бувають у середині червня, перші осінні приморозки – на початку вересня. Тривалість вегетаційного періоду становить 180-200 днів, вегетація рослин починається у першій половині квітня й закінчується у другій половині вересня. Має місце значне атмосферне зволоження, середньорічна кількість опадів становить 1200-1550 мм. 35-37% загально річної суми опадів припадає на червень – серпень, упродовж вегетаційного періоду випадає близько 60%. Постійний сніговий покрив встановлюється приблизно в середині жовтня й сходить в період з 15 березня по 15 квітня [1]. Переважають вітри західного й південно-західного напрямку, але взимку це переважно сухі і холодні північні й північно-східні вітри.

За сучасною систематикою фауна України класу Амфібії (Amphibia), підкласу Batrachia представлена двома рядами: ряд Хвостаті земноводні (Caudata) і ряд Безхвості земноводні (Anura). До **хвостатих земноводних** належить понад 515 видів з 10 родин та 60 родів. В основному вони поширені у північній півкулі, мешкають також й у Центральній та Південній Америці. Фауна України представлена лише однією родиною – саламандрові **Salamandridae**, яка має дві підродини – **підродина Salamandrinae** та **підродина Pleurodelinae**. До першої з них належать **під саламандра – Salamandra**, представлений в Україні одним видом – саламандра плямиста (*Salamandra salamandra* (L.)). Підродина Pleurodelinae включає три роди. **Під малий (гладкий) тритон – Lissotriton** включає два види: звичайний тритон (*Lissotriton vulgaris* (L.)) і карпатський тритон (*Lissotriton montandoni* (Boul.)). **Під середній тритон – Mezotriton** включає один вид – гірський тритон (*Mezotriton alpestris* (Laur.)). **Під великий тритон – Triturus** включає три види: гребінчастий тритон (*Triturus cristatus* (Laur.)), дунайський тритон (*Triturus dobrogicus* (Kiritz.)) та тритон Кареліна (*Triturus karelini* Str.) [2]. Більшість цих видів заселяють район польової практики НПЦ "Синевир". Лише дунайський тритон зустрічається в низинній частині Закарпаття, а тритон Кареліна мешкає в гірсько-лісовій частині Криму.

Карпатський тритон, гірський тритон і саламандра плямиста занесені до Червоної книги України в статусі II категорії – вразливі види.

Ряд безхвості земноводні найбільш чисельна група амфібій, об'єднує 5000 видів, що належать до 21 родини, 301 роду. Поширені по всіх материках та континентах, за винятком приполярних областей, Антарктиди і деяких океанічних островів. В Україні мешкає 13 видів, що належать до 6 родів, 5 родин. **Родина джерелянки – Bombinatoridae** в Україні представлена одним **родом джерелянка – Bombina** з двома видами – червоночерева джерелянка (*Bombina bombina* (L.)) та жовточерева джерелянка (*Bombina variegata* (L.)). Червоночерева джерелянка в гірських районах Закарпаття зустрічається тільки на рівнині (долині річок Тиси, Латориці, Ужу). В великій кількості в районі практики в калюжах та канавах зустрічається жовточерева джерелянка.

Родина жаби – землянки – Pelobatidae в Україні представлена одним **родом землянка – Pelobates** і одним видом – звичайна землянка (*Pelobates fuscus* (Laur.)). Цей вид поширений по всій Україні, але під час проходження студентами польової практики його не спостерігали. Причиною цьому могло бути те, що землянка уникає кам'янистих ґрунтів. Сприятливими умовами для неї є горід; в землю вона закопується на 10-15 сантиметрів (до 50 см.), для відкладання яєць у водоймах з'являється в березні-травні і залишається там до квітня-травня.

3 родини ропухові – Bufonidae в Україні мешкають 3 види з **роду ропуха – Bufo** – очеретяна

ропуха (*Bufo calamita* (Laur.)), звичайна ропуха (*Bufo bufo* (L.)) та зелена ропуха (*Bufo viridis* (Laur.)). Очеретяна ропуха в Закарпатті взагалі, а в районі польової практики безпосередньо не зустрічається. За даними В. І. Тарашука даний вид поширений виключно в поліських районах західних областей. Цей вид занесений до Червоної книги України та Червоної книги МСОП II категорії – вразливий вид. Звичайна ропуха досить поширений вид, піднімається на висоту до 2000 метрів н.р.м., а зелена ропуха в районі практики зустрічається рідше, піднімається на висоту понад 1000 метрів. Обидва види занесені до II і III Додатку “Конвенції з охорони дикої флори і фауни та природного середовища існування в Європі” та до “Червоної книги хребетних МСОП”

Родина квакшеві (Hylidae) в Україні представлена одним **родом райка -Hyla**, який включає один вид – звичайна або деревна райка (*Hyla arborea* (L.)). Цей вид розповсюджується у вертикальній зональності до 1500 метрів над рівнем моря. Найчастіше зустрічається у букових лісах на схилах гір.

Родина жаби (Ranidae) в Україні включає два роди: **рід буро (трав'яна) жаба – Rana** з трьома видами і **рід зелена (водяна) жаба – Pelophylax**, який об'єднує також три види. До **бурих жаб** відносяться такі види: гостроморда або болотяна жаба (*Rana arvalis* (Nilss.)), трав'яна жаба (*Rana temporaria* (L.)), прудка жаба (*Rana dalmatina* (Fitz.)). За літературними даними Центр Європи, включаючи Закарпаття населяє підвид гостромордої жаби *Rana arvalis wolterstorffi*, який відрізняється від номінативної форми більш струнким тілом і пропорціями задніх кінцівок. В гори піднімається до 800 метрів. Трав'яна жаба за своїм зовнішнім виглядом нагадує гостроморду, але має більш крупні розміри і деякі інші особливості. В гори піднімається на висоту до 3000 метрів над рівнем моря. Прудка жаба в межах України поширена тільки в Закарпатті і досить чисельна в районі польової практики. В гори піднімається на висоту 1500 метрів н.р.м. Занесена до Червоної книги України в III категорії – рідкісний вид.

До **зелених жаб** належать озерна жаба (*Pelophylax ridibundus* (Pall.)), ставкова жаба (*Pelophylax lessonae* (Camer.)) та їстівна жаба (*Pelophylax esculentus* (L.)). Хоча озерна жаба поширена по всій території України, але на великих відкритих плесах, а також на ділянках з швидкою течією і чистим піщаним або кам'янистим дном цей вид зустрічається як виняток. Під час проходження польової практики озерна жаба не спостерігалась. Ставкова жаба також в районі практики не спостерігалась. Сьогодні ведуться дискусії про видовий статус зелених жаб. Розробляється гіпотеза про те, що європейськими зеленими двостатевими жабами слід вважати *R. ridibunda* і *R. lessonae* і два види гібридного походження – *R. esculenta* і *R. “species”* (застосовується як видовий епітет для зазначення форми нечіткого систематичного статусу) [3].

Висновки. Аналізуючи види амфібій, які спостерігали зі студентами під час проходження навчально-польової практики і аналізуючи літературні джерела нами встановлено, що регіон, в якому проходить практика є сприятливий для життєдіяльності амфібій. Про це свідчить той факт, що майже всі види хвостатих земноводних фауни України мешкають в районі практики. З безхвостих земноводних відсутні жовточерева джерелянка, очеретяна ропуха та ставкова жаба. Розповсюдження озерної жаби потребує подальшого дослідження. Найкращим часом для дослідження амфібій в районі польової практики є травень місяць.

Визначення видів земноводних ускладнюється тим, що для них притаманна значна генетична та географічна мінливість, статевий диморфізм та явище міжвидової гібридизації. Сьогодні існують сучасні методи уживані в таксономічній діагностиці: вивчення хромосом, дослідження електро-форетичної рухомості білків (електрофорез), дослідження кількості ядерної ДНК та аналіз її нуклеотидних послідовностей.

Використана література:

1. Тюх Ю. Ю., Зиман С. М., Дербак М. Ю. Рослинний покрив Національного природного парку “Синевир” (Українські Карпати). – Ужгород: Ліра, 2011. – 160 с.
2. Писанець Є. Земноводні України (посібник для визначення амфібій України та суміжних країн). – К.: Видавництво Раєвського, 2007. – 192 с.
3. Куриленко В. Е., Вервес Ю. Г. Земноводные и пресмыкающиеся фауны Украины: Справочник-определитель. – К.: Генеза, 1998. – 208 с.

Аннотація

*Проаналізовано видовое разнообразие хвостатых и бесхвостых амфибий района учебно-полевой практики студентов биологов 2 курса НПУ имени М. П. Драгоманова на территории НП “Синевир”. Установлено наличие всех видов хвостатых земноводных фауны Украины. Среди бесхвостых земноводных отсутствует *Bombina bombina* (L.), *Bufo calamita* (Laur.). Требуется дальнейшего изучения распространения и определения зеленых жаб.*

Annotation

*Analyzed species diversity tailed and tailless amphibians district training field biologists 2 students practice course NPU behalf Dragomanova the territory NPP “Sinevir.” The presence of all types of tailed amphibians fauna of Ukraine. Of tailless amphibians missing *Bombina bombina* (L.), *Bufo calamita* (Laur.). Require further study and dissemination of the definition of green frogs.*